

A kamarától a házilagos erdőgazdálkodásig

Az előzőekben áttekintettük, hogy a közel százéves kamarai gazdálkodás alatt az volt a diósgyőri erdők rendeltetése, hogy ellássák faszénnel a vasolvasztót és a hámorokat, hamuzsírral az üvegghutát, tűzifával a mézskemencéket, a ser- és pálinkafőzőket, épület- és szerszámfaival, faeszközökkel, tűzifával az uradalmat és annak épületeit. A vágástervekben meghatározott fahasználatokat az ipari üzemek és a kolóniák munkásai és fuvarosai bérért, az úrbéresnek robotban vagy csekély díjazásért hajtották végre.

1849 után Diósgyőr is birodalmi erdő lett, felettes szerve az egri cs. és kir. Pénzügyi-felügyelőség, megnevezése: Diósgyőri Tisztartó Hivatal. A tisztartók azonban „sem képzettséggel, sem jártassággal nem bírtak... a felsőbb rendeletek betűszerinti végrehajtásáért voltak felelősek... a csekély jövedelem nagy részét fölösleges hivatalnokok és szolgák egész serege fogyasztotta el... egyszerű postásokká süllyedtek... az épület és műszerfa nem egészen 3%-ot tett ki... kényelmesebbnek látszott a fát minden válogatás nélkül rakásra döntve felaprítani... csak a sima, hasábnak feldolgozható fát vették igénybe, a többi ott maradt a favágóknak és a faizás fejében a volt úrbéreseknek, mert a csekély vágásbér ölenként 60–70 krajcárt tett ki” – írta jelentésében *Divald Adolf*.

Az 1815–1818. évi üzemtervek elvileg 1887-ig voltak érvényben, de 1856-ban a cs. és kir. pénzügyminiszter elrendelte a kincstári erdők üzemtervezését, amit Diósgyőrben 1867-re készítettek el. Kimutatták, hogy a „tartósan átlagos fatermés” 30 540 szabályöl (96 500 m³), pedig ekkor csak 15–20 ezer öl, nagyrészt szén- és tűzifát termeltek és évi átlagban 4617 forint volt a veszteség.

Neves elődeink részletes cikkekben elemezték az Erdészeti Lapokban a „magyar államerdők” helyzetét és az alkotmányos kormány feladatait. Idézzük: „Az erdőgazdászati feladata a nemzetgazdászati elveket és az erdészeti tudomány szabályait mindenütt a helyi viszonyokhoz képest, hol szükséges, módosítva alkalmazni... okszerű erdőgazdászati tervek készítése... és azoknak szakértő, szorgalmas és feddhetetlen jellemű erdészeti személyzet által leendő végrehajtása... az erdőtulajdon a közigazgatás védelme alá helyeztessék, a közlekedési és szállítási eszközök... szaporíttassanak... célszerű iparművek

állíttassanak... az ipar és kereskedelem... általános fejlődése folytán a faárak is... emelkedjenek”.

1868-ban *Sóltz Gyula* volt az erdőmester Diósgyőrben, és ide helyezték erdőrendezőnek *Belházy Emil* m. kir. főerdészt. 1871-ben *Sóltz Gyula* a selmeci akadémia tanára lett, de e két erdész nagyság rövid együttműködése is alapvető változásokat eredményezett. *Belházy Emil* rögtön felismerte, hogy milyen helytelenül készültek az előző erdőrendezés alapokmányai, és ezért *Divald Adolf* 1869. évi jelentésében csak 15 000 öltre (47 000 m³) becsülte a vágható fatömeget. *Bedő Albert* adatai szerint 1872 és 1876 között a fakitermelés évi átlagban:

épületfa	1 952
szerszámfa	601
tüzi- és szénfa	46 636
összesen	49 189 m ³

Befolyásolta a termelést, hogy a gazdasági válság miatt „a faárak és a kelendőség csökkent... kevesebb faszén kell, mert pang a vasipar”. 1875-ben „fölső tűzifakészlet van... a termelés addig, míg ezen készletek megfogynak egészen le van állítva”.

1871–1876 között *Belházy Emil* vezetésével elvégezték az alapfelméréseket és elkezdték a részletes felvételeket. Ennek során dolgozta ki *Belházy Emil* azokat a módszereket, melyek alapján 125 éve elkészült az 1880. évi erdőrendezési utasítás.

A kincstári erdőgazdálkodás bevezetése után az erdei termékek értékesítése szabott áron történt. *Enyedi János* szerint a diósgyőri bányagazgatóság 1871. január 31-én adta ki *Sóltz Gyula* erdőmesternek a PM által jóváhagyott 1871. évi „erdőtermény árszabály”-t, mely szerint pl. a 25–40 cm alsó átmérőjű szerfa tőrára bukknél 7,60, a tölgy 8,20, a kőris 8,86 forint, 1000 db szőlőkaró a diósgyőri raktárban 22 ft.

1880 után a vevőkkel kötött ötéves szerződésekkel, tövön adták el a fát. Az 1880–1884. évekre 155,85 hold tölgyerdőt adtak el a vasgyárnak, holdanként 35 ft. 61 krajcárért. 1883–1888 között Újhután, az erdőkincstár legnagyobb favásárlója, a Baiersdorf és Biach bécsi cégé a haszonfa, Mocsolyáson 1892–1896 között *Neufeld Lipót* miskolci fakereskedő, 1904–1908 között a *Zartl Testvérek* hámmori bútorgyára a vevő. Diósgyőrben 1899–1903-ban a *Zartl* gyár vásárolt évente 800 m³ bükk, 50 m³ kőris és 30 m³

szil haszonfát, de vevő volt *Neufeld Lipót* is, aki a hámmori vízfűrész bérletre. A miskolci és diósgyőri ipartestületek tagjai évente 5 m³ bükk, 2 m³ tölgy, 3 m³ kőris haszonfát vásárolhattak. A faszenet a vasgyár égette, majd kapta, a tűzifa értékesítéséről nem rendelkezünk adatokkal.

Az erdőgondnokság kijelölte a vágásterületet és a magfákat, a vevő gondoskodott munkásokról, fuvarosokról, így 2-3 cég emberei is dolgozhattak egyszerre a vágásterületen. *Parasznyai tapasztalatai* alapján 1903-ban *Csegezy Pál*: A vágások kihasználása c. cikkében részletesen elemezte az Erdészeti Lapokban ennek hátterét, kiemelve: „szükséges tehát, hogy ezen hosszú időn át megtűrt állapot megváltoztassék... állandó... begyakorlott erdei munkások alkalmazása szükséges... ők végezzék a döntést és feldolgozást a legértékesebb választéktól a tűzifáig.” *Kaán Károly* is élesen bírálta a vállalkozók útján történő fakitermelést és értékesítést és a házi kezelésre tett javaslatot. Ennek érdekében írta cikkeit a természetes felújítás és a haszonfagazdálkodás, az erdőfeltárás és a gyérités, a beruházások és a faértékesítés stb. kérdéseiről, míg végül 1906-ban, a költségvetési tárgyaláson *Darányi Ignác* földművelésügyi miniszter „a házilagos erdőgazdálkodás hívének vallotta magát... kifejezést adott annak a szándékának, hogy ezt a gazdálkodási rendszert érvényesíteni kívánja az egész vonalon.”

Kaán Károly: Házilagos erdőgazdálkodás c. tanulmányában üdvözölte a miniszter bejelentését, vázolta a feladatokat, kiemelve: „az évszázados fordulóra berendezett... erdőgazdászati üzemének sikerét sem a közjogi politika szeszélyeinek, sem a kormányzati politika ötletszerűségeinek kitenni nem lehet”. (Erdészeti Lapok, 1907. 1–9.)

Elkezdődött az átszervezés, aminek eredményeként az FM 1908-tól „a természetes erdőfelújítás elveinek érvényesítése mellett a faanyagok házilagos termelését és erdei választékként az erdőben, a rakodón vagy raktárból való értékesítését rendelte el, s egyben intézkedett, hogy a diósgyőri uradalomban... a meglevő erdőgondnokságok kikerekítésével és területük apasztása mellett egy új erdőgondnoksági kerület létesíttessék.” Visszaállították a szentléleki erdőgondnokságot és elkezdték az ún. *Kaán-féle* számláló vágásos eljárás bevezetését.

Járásí Lőrinc